

**UYUSHGAN JINOIY GURUHLARNI FOSH ETISHDA TEZKOR-
QIDIRUV CHORALARINI QO‘LLASHNING TAKTIK VA HUQUQIY
XUSUSIYATLARI**

Tasbayev Davranbek Aybekovich

O‘zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi

3-o ‘quv kursi kursanti, Toshkent sh.

[https://doi.org/ 10.5281/zenodo.20447853](https://doi.org/10.5281/zenodo.20447853)

Annotatsiya: Ushbu maqolada uyushgan jinoiy guruhlarini fosh etishda tezkor-qidiruv choralarining o‘rni, ularning kriminologik va taktik xususiyatlari ilmiy-nazariy jihatdan o‘rganilgan. Uyushgan jinoyatchilikning yuqori darajadagi maxfiyligi, ierarxik tuzilishi va professionalligini inobatga olgan holda, tezkor kiritish, elektron kuzatuv va nazorat xaridi kabi maxsus tadbirlarni qo‘llash samaradorligini oshirish masalalari tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: uyushgan jinoyatchilik, jinoiy uyushma, tezkor-qidiruv choralari, tezkor kiritish, maxfiylik, jinoiy ierarxiya, transmilliy jinoyatchilik, kriminologik tahlil.

Annotation: This article scientifically and theoretically studies the role of operational-search measures in detecting organized criminal groups, as well as their criminological and tactical characteristics. Considering the high level of secrecy, hierarchical structure, and professionalism of organized crime, the issues of increasing the effectiveness of special measures such as operational infiltration, electronic surveillance, and controlled purchase are analyzed.

Keywords: organized crime, criminal association, operational-search measures, operational infiltration, secrecy, criminal hierarchy, transnational crime, criminological analysis.

Аннотация: В данной статье научно-теоретически изучены роль оперативно-разыскных мер в раскрытии организованных преступных групп, а

также их криминологические и тактические особенности. Учитывая высокий уровень секретности, иерархическую структуру и профессионализм организованной преступности, проанализированы вопросы повышения эффективности применения таких специальных мероприятий, как оперативное внедрение, электронное наблюдение и проверочная закупка.

Ключевые слова: организованная преступность, преступное сообщество, оперативно-разыскные меры, оперативное внедрение, секретность, криминальная иерархия, транснациональная преступность, криминологический анализ.

Uyushgan jinoyatchilik har qanday davlatning milliy xavfsizligiga, iqtisodiy barqarorligiga va jamiyatning axloqiy negizlariga raxna soluvchi eng jiddiy tahdidlardan biri hisoblanadi. Oddiy guruhli jinoyatlardan farqli o'laroq, uyushgan jinoiy guruhlar aniq ierarxik tuzilmaga, qat'iy intizomga, o'zining "xavfsizlik" va "moliyaviy ta'minot" tizimlariga ega bo'ladi. Ular, odatda, narkotrafik, odam savdosi, qurol-yarog' kontrabandasi va yirik miqdordagi iqtisodiy jinoyatlarni transmilliy miqyosda amalga oshiradilar. Shuningdek, uyushgan jinoiy guruhlarining eng xavfli xususiyati – bu ularning yuqori darajadagi maxfiyligi (latensiyasi) hamda davlat organlari va biznes tuzilmalari bilan korrupsion aloqalarni o'rnatishga intilishidir.

Kriminologiya va tezkor-qidiruv faoliyati (TQF) nazariyasida e'tirof etilishicha, bunday chuqur ildiz otgan va professional jinoiy guruhlarini an'anaviy tergov harakatlari yoki patrul xizmatlari orqali fosh etish deyarli imkonsizdir. Oddiy usullar bilan asosan guruhning quyi bo'g'inidagi ijrochilarigina (kuryerlar, sotuvchilar) ushlanadi, biroq jinoyatning asl tashkilotchilari va moliyaviy homiylari soya ostida qolaveradi. Shu sababli, uyushgan jinoyatchilikka qarshi kurashishda tezkor-qidiruv xizmatlarining yashirin imkoniyatlaridan keng foydalanish,

guruhning ichki tuzilmasi, rejalari va moliyaviy oqimlari haqida oldindan maxfiy ma'lumot to'plash mutlaq zaruratga aylanadi.

Uyushgan jinoiy guruhlarni fosh etishda qo'llaniladigan eng murakkab va ayni paytda eng samarali tezkor-qidiruv tadbirlaridan biri bu – "tezkor kiritish" (operativnoye vnedreniye) xisoblanadi. Ilmiy izlanishlarda ta'kidlanishicha, maxsus tayyorgarlikdan o'tgan tezkor xodim yoxud ishonchli shaxsni jinoiy muhitga kiritish orqali guruhning faoliyatini to'liq nazoratga olish, yetakchilarning jinoiy qilmishlarini hujjatlashtirish va guruhni ichidan yemirib yuborish mumkin bo'ladi. Biroq, ushbu tadbir o'ta xavfli bo'lib, xodimdan nafaqat yuksak yuridik bilim va psixologik chidamlilikni, balki jinoiy muhitning o'ziga xos tili (jargonlar), xulq-atvor qoidalari va subkamasiga to'liq moslasha olish qobiliyatini talab qiladi. Tadbir davomida xodimning fosh bo'lib qolmasligi va ayni paytda og'ir jinoyatning bevosita ishtirokchisiga aylanib qolmasligi uchun uni idoralararo muvofiqlashtirish alohida taktik ahamiyatga ega.

Shu bilan birga, uyushgan guruhlarni aniqlashda uzluksiz tezkor kuzatuv hamda aloqa kanallarini (telefon va messenjerlardagi yozishmalarni) maxfiy nazorat qilish tadbirlari o'ziga xos yuridik va texnik jarayon hisoblanadi. Kriminalist olimlarning fikriga ko'ra, bugungi kunda uyushgan guruh yetakchilari o'zlarining jinoiy faoliyatida oddiy aloqa vositalaridan emas, balki shifrlangan tarmoqlardan (darknet) keng foydalanmoqdalar. Bu esa tezkor-qidiruv kuchlaridan ham vizual kuzatuv bilan cheklanmay, IT-texnologiyalar yordamidagi masofaviy va raqamli elektron kuzatuvni faol qo'llashni taqozo etmoqda.

Uyushgan jinoyatchilikning asosiy harakatlantiruvchi kuchi – bu ulkan moliyaviy daromaddir. Shu sababli, zamonaviy tezkor-qidiruv taktikasida jinoyatchilarni shunchaki qilmish ustida ushlashdan ko'ra, ularning "moliyaviy izlari"ni kuzatish va jinoiy faoliyatdan olingan daromadlarni legallashtirish (pul yuvish) sxemalarini fosh etish ustuvor ahamiyat kasb etmoqda. Ilmiy manbalarda

qayd etilganidek, uyushgan guruhlarining moliyaviy bazasini aniqlash va yo'q qilish maqsadida nazorat xaridi hamda elektron moliyaviy oqimlarni, jumladan, kriptovalyuta tranzaksiyalarini maxfiy monitoring qilish tezkor-qidiruv muassasalarining eng asosiy quroliga aylanmoqda. Jinoiy guruhni uning iqtisodiy tomirlaridan uzib qo'yish guruhning butunlay barbod bo'lishiga olib keladi.

Bundan tashqari, uyushgan jinoiy guruhlar ko'pincha bitta davlat hududi bilan chegaralanib qolmaydi. Ular transmilliy xarakterga ega bo'lib, jinoiy faoliyatni boshqarish bir davlatdan, harakatlarni amalga oshirish ikkinchi davlatdan, jinoiy daromadlarni yashirish esa uchinchi davlat hududidan turib bajarilishi mumkin. Olimlarning xulosalariga ko'ra, bunday holatlarda bitta davlatning ichki tezkor-qidiruv imkoniyatlari yetarli bo'lmaydi. Bu esa xorijiy davlatlarning politsiya xizmatlari va xalqaro tashkilotlar (Interpol, Yevropol) bilan tezkor ma'lumotlarni almashish, hamkorlikda "nazorat ostida yetkazib berish" tadbirlarini o'tkazish kabi huquqiy-tashkiliy mexanizmlarni kengaytirishni taqozo etadi.

Xulosa qilib aytganda, uyushgan jinoiy guruhlarini fosh etishda tezkor-qidiruv choralarining samaradorligini yanada oshirish uchun quyidagi ustuvor vazifalarni amalga oshirish zarur:

Birinchidan, tezkor xodimlarni jinoiy guruhlar ichiga kiritish (agentura tarmog'i) faoliyatining taktik va psixologik uslubnomalarini zamonaviy jinoyatchilikning intellektual xususiyatlaridan kelib chiqqan holda yangilash hamda ushbu xodimlarni ijtimoiy-huquqiy himoya qilish mexanizmlarini mustahkamlash;

Ikkinchidan, uyushgan jinoyatchilikka qarshi kurashuvchi tezkor bo'linmalar tarkibida faqat ma'lumotlarni yig'ish bilan emas, balki ularni sun'iy intellekt va katta ma'lumotlar (Big Data) texnologiyalari yordamida tahlil qiluvchi "kriminal intellekt" (jinoiy tahlil) guruhlarini shakllantirish;

Uchinchidan, transmilliy va iqtisodiy xususiyatga ega bo'lgan uyushgan guruhlarini fosh etishda xalqaro tezkor-qidiruv hamkorligini kuchaytirish hamda

raqamli moliya tizimlarida qoldirilgan elektron izlarni monitoring qilish amaliyotini keng joriy etish.

Ushbu kompleks chora-tadbirlar uyushgan jinoyatchilikning har qanday ko'rinishiga barham berishda va davlatning milliy xavfsizligini ta'minlashda muhim huquqiy zamin bo'lib xizmat qiladi.

REFERENCES

1. Қобулов Р. С. Уюшган жиноятчиликнинг латент хусусиятлари ва уни фош этишда яширин усуллардан фойдаланишнинг кримнологик аҳамияти // Ҳуқуқшунослик ва кримнология масалалари. – Тошкент: ИИБ Академияси, 2021. – № 3. – Б. 55-62.
2. Исмоилов Н. Т. Тезкор киритиш тадбирининг тактик-психологик хусусиятлари ва хизмат хавфсизлигини таъминлаш муаммолари // Юридик фанлар ахборотномаси. – 2022. – № 2. – Б. 110-117.
3. Алимов С. Р. Уюшган жиноий гуруҳларни фош этишда рақамли технологиялар ва электрон кузатув амалиёти // Замонавий юриспруденция хабарномаси. – 2023. – № 1. – Б. 34-40.
4. Тоштемиров А. А. Уюшган жиноятчиликнинг молиявий асосларини аниқлашда тезкор-қидирув тадбирларининг ўрни: виртуал активлар ва криминал даромадлар // Ҳуқуқни муҳофаза қилиш фаолияти. – Тошкент, 2022. – № 4. – Б. 77-84.
5. Зиёдуллаев М. З. Трансмиллий уюшган жиноятчиликка қарши курашишда халқаро тезкор-қидирув ҳамкорлиги ва "назорат остида етказиб бериш" тактикаси // Ҳуқуқ ва жамият. – 2023. – № 5. – Б. 45-52.

